

Garlicka, Aleksandra

"Stan prac i problemy bibliografii
czasopism polskich (1901-1955)",
Elżbieta Czemarmazowicz,
Warszawa 1978 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 18/3, 109-110

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Czermarmazowicz, *Stan prac i problemy bibliografii czasopism polskich (1901—1955)*, Warszawa 1978, ss. 123. Biblioteka Narodowa, Prace Instytutu Bibliograficznego nr 23.

Z okazji Trzeciej Ogólnokrajowej Narady Bibliografów Biblioteka Narodowa wydała studium bibliograficzne Elżbiety Czermarmazowicz *Stan prac i problemy bibliografii czasopism polskich (1901—1955)*. Publikacja, będąca podsumowaniem dwuletniego dorobku specjalnej placówki powołanej w ramach Instytutu Bibliograficznego do opracowania koncepcji polskiej bibliografii retrospektywnej czasopism, składa się z następujących części i rozdziałów:

Część pierwsza, zatytułowana *Wykaz źródeł do bibliografii czasopism polskich 1901—1955*, dzieli się na rozdziały: 1. „Ogólne bibliografie czasopism”, 2. „Specjalne bibliografie czasopism” w tym bibliografie regionalne i lokalne, treściowe, mniejszości narodowych, polonijne.

Część druga zawiera „ocenę stanu prac”, tj. dotychczasowych opracowań bibliograficznych rejestrujących polską produkcję czasopiśmienniczą, oraz „koncepcję organizacyjno-metodyczną bibliografii czasopism polskich (do 1955 r.)”.

Niewątpliwą i zapewne długoletnią wartość dla badaczy polskiego piśmiennictwa periodycznego posiada część pierwsza, będąca najpełniejszym z istniejących, ułożonym systematycznie wykazem bibliografii czasopism polskich XX w., bez bibliografii zawartości. Użyty zarówno w tytule, jak i w tekście zwrot „źródła do bibliografii”, oparty na definicji podanej w *Słowniku języka polskiego* (t. 10, Warszawa 1968), jest niestety mylący, niezgodny z ustaleniami przyjętymi w naukach historycznych¹. Pod pojęciem „źródła” rozumie autorka opracowania bibliograficzne, katalogi, spisy i kartoteki, a więc materiały wtórne, nie zaś źródła archiwalne czy drukowane.

Pozycje umieszczone w wykazie stanowią bazę, na której podstawie opracowana zostanie lista tytułów czasopism objętych przyszłą bibliografią retrospektywną. Budzi poważne obawy wiarygodność takiego zestawu. Koncepcja ta nie zakłada bowiem weryfikacji tytułów czasopism w bibliografiach uznanych za źródła, wiadomo ponadto, że możliwość popełnienia błędu wzrasta przy każdym kolejnym przenoszeniu informacji bibliograficznej.

¹ G. Labuda, *Próba nowej systematyki i nowej interpretacji źródeł historycznych*. Studia Źródłoznawcze, t. 1, Warszawa 1957, s. 3—52.

Najpoważniejsze zastrzeżenia budzi pomieszczony w części drugiej *Projekt bibliografii czasopism polskich 1661—1955*:

1) Przedmiotem bibliografii, wbrew tytułowi, mają być „wszystkie wydawnictwa periodyczne i zbiorowe w języku polskim i w językach obcych wydawane przez Polaków [...] oraz wydawnictwa mniejszości narodowych zamieszkujących ziemię polskie”. Ma być to zatem bibliografia druków ciągłych, a nie czasopism.

2) Zasięg terytorialny bibliografii w okresie rozbiorowym ma być wyznaczony granicami drugiego rozbioru Polski, a więc bez Prus Zachodnich (Bydgoszczy, Torunia, Chełmna, Pelplina, Gdańska) i bez Galicji (Lwowa i Krakowa).

3) Projekt wyklucza z retrospekcji czasopisma wydawane przez zaborców i okupantów w czasie drugiej wojny i nie przeznaczone dla odbiorcy polskiego, mimo iż prasa ta jako najbardziej wiarogodna czytana była właśnie przez Polaków.

4) Bibliografia nie obejmuje czasopism polonijnych, choć do pełnego wykazu periodyków wydanych za granicą zabrakło zaledwie zestawienia za okres czterech i pół lat (od 1934 do połowy 1939 r.).

5) Nie obejmuje także czasopism konspiracyjnych wydawanych w czasie drugiej wojny światowej. Czy rozumieć przez to należy, że retrospektywna bibliografia czasopism polskich wyklucza prasę nielegalną poza rejestr dorobku narodowego?

6) Zdaniem autorki „obowiązuje zasada opisu z autopsji” (s. 93). Cóż więc zrobić z pismami, które nie zachowały się w zbiorach bibliotecznych ani prywatnych? Czy i one znajdują się poza powszechnym spisem polskich czasopism?

Cel wydawnictwa, którym ma być zarejestrowanie produkcji czasopiśmienniczej państwa i narodu polskiego i określenie przybliżonej liczby tytułów czasopism, nie zostanie w ten sposób osiągnięty. Zreferowany przez autorkę projekt Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej został więc oparty na błędnych podstawach. Zarówno projekt tej bibliografii, jak i przedstawione w książce sposoby jego realizacji wymagają zwołania specjalnej narady przedstawicieli wszystkich zainteresowanych, nie tylko bibliografów i bibliotekarzy, ale i potencjalnych odbiorców².

Aleksandra Garlicka

² Przy okazji prostuję informacje dotyczące opracowań bibliograficznych wykonanych w Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w. IBL PAN. Kartoteka robocza bibliografii prasy polskiej 1661—1939 r. zawiera nie tylko tytuły, ale w dużej części opisy wykonane z autopsji z uwzględnieniem zmian, obejmuje czasopisma od dzienników po roczniki (część opisowa, s. 20, poz. 4). *Spis tytułów prasy polskiej 1865—1918* opracowany przeze mnie przy udziale zespołu Pracowni obejmuje czasopisma wydane na całości terytoriów państw zabórczych, a nie na „ziemiach polskich w granicach wyznaczonych drugim rozbiorem” (s. 100).